

Гордійчук Олена,

студентка магістеріуму спеціальності «психологія»,
факультет політико-інформаційного менеджменту,
Національний університет «Острозька академія»
(м.Острог)

РОЛЬ СУДЖЕНЬ РЕТРОСПЕКТИВНОЇ ВПЕВНЕНОСТІ (RCJS) В НАВЧАЛЬНІЙ УСПІШНОСТІ

Наукова стаття містить детальний аналіз причин, що впливають на метапам'яттєвому рівні на якість інформації, яку ми відтворюємо під час навчального процесу. В роботі розглянуті такі феномени метапам'яті як «ілюзію про знання», ефект «легкості-складності», «надвпевненості» та «недостатньої впевненості». Теоретично досліджено роль суджень ретроспективної впевненості (RCJ) у продуктивності відтворення інформації.

Ключові слова: метапам'ять, судження ретроспективної впевненості (RCJ), продуктивність відтворення, калібрація.

Научная статья содержит детальный анализ причин, влияющих на качество информации на уровне метапамяти, которую мы воспроизводим во время учебного процесса. В работе рассмотрены такие феномены метапамяти как «иллюзию знания», эффект «легкости-сложности», «надуверенности» и «недостаточной уверенности». Теоретически исследована роль суждений ретроспективной уверенности (RCJ) в качестве воспроизведения информации.

Ключевые слова: метапамять, суждения ретроспективной уверенности (RCJ), качество воспроизведения, калибрация.

This work provides a detailed analysis of the reasons that affect the quality of information that we reproduce during the learning process. In this work, we consider such phenomena of metamemory as «illusion of knowledge», the effect of «ease-difficulty», «over confidence» and «lack of confidence». We have studied theoretically the role of retrospective confidence judgments (RCJ) in performance of reproduction the information.

Keywords: metamemory, the retrospective confidence judgment (RCJ), performance of reproduction, calibration.

Студенти ВНЗ в процесі навчальної діяльності запам'ятовують велику кількість інформації. Об'єм інформації щороку зростає і постає проблема систематизації та ефективного розподілу навчальних ресурсів кожного індивіда зокрема.

Продуктивність відтворення інформації залежить від ступеня впевненості в правильності власних знань, тобто їх відповідності об'єктивним науковим даним. Дослідження метакогнітивного моніторингу традиційно підкреслює важливість аналізу метапам'яттєвих суджень про якість власних знань, до яких відносяться судження ретроспективної впевненості (RCJs).

Судження RCJs не відносяться до подальшого розпізнавання певного невідновленого спогаду (матеріалу), а генеруються до повністю відтвореної або ідентифікованої інформації. Дунловскі Дж. та Меткалфе Ж. (2009) стверджують, що судження RCJs відображають ступінь впевненості у правильності відтворених знань, відносно матеріалу, що вивчався (Dunlosky і Metcalfe, 2009). Тому зупинимось на них більш детально.

У вітчизняній і зарубіжній літературі не існує єдиної думки щодо співвідношення між продуктивністю діяльності і рівнем впевненості. У багатьох роботах (Pollack, Decker, 1958; Nickerson, 1963; Висоцький, 2002; Корчагіна, Орлов, 1980; Mills, 1998; Orbah, 1998, Tsui, 1998; Wilson, 1967; Golovina, 2007) відображений позитивний зв'язок між рівнем впевненості і успішністю виконання в оціночних завданнях.

Такі дослідники, як Армеліус К., Касі Р., Гіл Д. та ін., (Armelius, 1979; Casy, 1998; Gill та ін, 1998; Schuchert, 1998) прийшли до висновку, що впевненість співвідноситься не з реальними показниками продуктивності роботи суб'єкта, а з тим, що він думає про своє виконання.

Внаслідок вивчення великого об'єму інформації, зазвичай подібної, в один часовий період (або ж з невеликим інтервалом), знання можуть спотворюватись через недоступність слідів пам'яті, «перекривання» однієї інформації іншою та ін. Згідно з дослідженням Еакін Д. (2005), в такому випадку виникає «ілюзія про знання» («illusion of knowing») (Eakin, D. K. (2005)). «Ілюзія про знання» передбачає надмірну впевненість у правильності збереженої інформації (без граматичних, семантичних, контекстуальних помилок та ін.). Проте, вона є певним чином викривленою та спотвореною, і під час відтворення є фактично помилковою (Волошина В.О., 2012). Спостерігається надмірна впевненість у правдивості спогадів, оскільки виникає ілюзія легкості

вивчення та відтворення інформації на основі попередньо засвоєних знань. Тому важливим питанням є поняття «рівень калібрації» (Phillips, 1973), яке визначає співвідношення рівня суб'єктивної впевненості у правдивості спогадів (судження ретроспективної впевненості (RCJ)) з реальними показниками відтворення.

В рамках нашого дослідження ми керуємось парадигмою реалізму (калібрування) впевненості, де Скотнікова І. емпірично зафіксувала зв'язки між якістю метакогнітивного моніторингу в аспекті впевненості і різними об'єктивними і суб'єктивними змінними (Скотнікова І.Г., 2002). Зокрема, була виявлена залежність між складністю задачі з точністю оцінки суб'єктом правильності її виконання. Був виявлений ефект «легкості-складності», який полягає в тому, що випробовувані парадоксальним чином недостатньо впевнені в правильності рішення легких завдань і, навпаки, надмірно впевнені в правильності рішення важкої задачі. Причому, Хакер Д, Бол Л., Кінер М. визначили, що дія ефекту «легкості-складності» спостерігається відносно інформації різного роду, в тому числі, призначеній для оцінки навчальних знань, тобто впевненість студентів у власних знаннях впливає на академічну успішність (Hacker D.J., Bol L., Keener M.C., 2008). Цей феномен також був підтверджений Д. Ліхтенштейном та його колегами, експеримент яких був спрямований на виявлення загальної обізнаності. Результати виявились наступними: спостерігалась надмірна впевненість лише в завданнях середньої і високої складності, в легких, навпаки, недостатня впевненість (Lichtenstein, Fischhoff, and Phillips, 1982; Keren, 1991).

Було виявлено, що вплив знань на процес відтворення суб'єктом інформації виражається також в ефекті «надвпевненості» (високі показники RCJs у відношенні з низькими показниками відтворення) (Kruger J., Dunning D., 1999). Він полягає в тому, що випробовувані, що володіють низьким рівнем знань, схильні надмірно оптимістично оцінювати власні відповіді, демонструючи тим самим неточні метакогнітивні судження.

У роботах шведських психологів підтвердився класичний феномен «недостатньої впевненості» в сенсорному розрізненні за типом «більше-менше»: менші відсоткові показники впевненості (RCJs), ніж правильності – реальних показників відтворення.

В свою чергу, реалізм в судженнях RCJs означає, що відповіді, отримані з певним рівнем впевненості (60% впевненості) в подальшому матимуть відповідну пропорційність відносно правильності відтворення (60 % правильності) (Bjorkman et al., 1993).

Отже, дослідження провідних вітчизняних та зарубіжних психологів показали, що впевненість індивіда у правильності відтвореної інформації залежить від таких характеристик, як складність матеріалу, пропонуваного для вивчення, рівень знань індивіда (академічна успішність), кількість зусиль, витрачених на пригадування та ін. Можливість якісного моніторингу правильності відтвореної інформації, тобто досягнення реалізму суджень ретроспективної впевненості (RCJs), відіграє важливе значення в досягненні успішності навчання, оскільки дає можливість, адекватно оцінивши рівень знань, прийняти свідоме рішення стосовно вибору стратегії відтворення. Наприклад, здійснити оптимальний розподіл часу на академічному зрізі, рівень впевненості у правильності виконаного завдання дає змогу перейти до наступного, не повертаючись до попереднього, чи, навпаки, виділити час на повернення до завдань з «частковою впевненістю».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Скотникова И.Г./ Проблема уверенности: история и современное состояние [Текст]. – Психологический журнал, 2002. – Т. 23. № 1. С. – 52–60.
2. Волошина В.О./ Интерференция та метапам'ять: теоретичний аналіз перспектив експериментального вивчення проблематики [Текст] // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка». – Острого: Вид-во Нац-го ун-ту «Острозька академія». 2012. – Вип.19. – С. 49 – 54.
3. Armelius, K., 1979, “Task Predictability and Performance as Determinants of Confidence in Multiple-cue Judgments.» - *Scandinavian Journal of Psychology* 20:19-25.
4. Bjorkman M., Juslin P., Winman A. Realism of confidence in sensory discrimination: The underconfidence phenomenon // *Perception and Psychophysics*. V. 54. 1993. P. 75–81.
5. Dunlosky, J., & Metcalfe, J. (2009). *Metacognition*. Beverly Hills, CA: SAGE. Japanese translation (2010).
6. Eakin, D. K. (2005). Illusions of knowing: Metamemory and memory under conditions of retroactive interference. *Journal of Memory and Language*, Special Issue, 52, 526-534.
7. Golovina E. Performance in sensory and cognitive task: confidence characteristics // *Materials of 47th Conference on experimental psychology*. Regensburg, Germany, 2005.
8. Hacker D.J., Bol L., Keener M.C. Metacognition in education: A focus on calibration // *Handbook of metamemory and memory* / ed. J. Dunlosky, R.A. Bjork. N.Y.: Psychology Press, 2008. P. 429–455.
9. Kruger J., Dunning D. Unskilled and unaware of it: How difficulties in recognizing one's own incompetence lead to inflated self-assessments // *Journal of Personality and Social Psychology*. 1999. V.77. № 6. P. 1121–1134.

10. Lichtenstein, S., Fischhoff, B. and Phillips, L. D. 'Calibration of probabilities: The state of the art to 1980', in Kahneman, D., Slovic, P. and Tversky, A. (eds), *Judgment Under Uncertainty: Heuristics and Biases*, Cambridge: Cambridge University Press, 1982.

11. Whitcomb, K. M., Onkal, D. & Benson P. G. Probability judgment accuracy for general knowledge. Cross-national differences and assessment methods // *Journal of Behavioral Decision Making*. 1995. V. 8. P. 1–67.

12. Yates J. F., Lee J. & Bush J. General knowledge overconfidence: Cross-national variations, response style and »reality« // *Organizational Behaviour & Human Decision Processes*. V. 70. 1997. P. 7–94.